

Притула Максим Олександрович
*аспірант кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування
Національного університету охорони здоров'я України
імені П. Л. Шупика;*

Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна
*доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-291-6-27>

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Процес формування та реалізації політики національної безпеки держави є чи не найважливішою проблемою, яка стоїть перед Україною сьогодні. Сучасні реалії існування України як незалежної держави вимагають у реалізації політики національної безпеки враховувати реалізацію державою національних інтересів у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Розвиток системи охорони здоров'я безпосередньо впливає на найважливіші показники життя. Тому сферу охорони здоров'я слід розглядати як стратегічну, враховуючи економічний потенціал держави та пріоритети соціальної політики, що забезпечують сталий розвиток держави. Як бачимо, постає проблема наукового дослідження сутності та змісту системи охорони здоров'я як складової соціальної безпеки держави крізь призму окреслення теоретичного осмислення проблематики соціального забезпечення, правової характеристики законодавчого поля системи охорони здоров'я в Україні, вивчення проблем незбалансованості останньої та впровадження пропозицій щодо вдосконалення системи охорони здоров'я з метою посилення національної безпеки держави. Проблема сучасного українського суспільства полягає в тому, що кризова ситуація у сфері охорони здоров'я та соціального захисту населення, а звідси небезпечне погіршення фізичного та психічного здоров'я населення, поширення наркоманії, алкоголізму та соціальної захворюваності не вважаються загрозою національній безпеці, сталому розвитку українського

суспільства в соціально-гуманітарній сфері. Тому необхідно розрізняти економічну, соціальну безпеку та безпеку життя та зосередити увагу на останній з метою забезпечення якісного формування та розвитку людського капіталу України.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» у Статті 1, пункті 9 зазначено, що національна безпека України – це «захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз».

У положеннях Закону України «Про національну безпеку» зазначено, що основною метою забезпечення національної безпеки України є захист національних інтересів, спрямованих на поступальний демократичний розвиток, сталий розвиток країни та забезпечення сприятливих умов життя її громадян. Отже, Законом передбачено, що для захисту національних інтересів необхідно забезпечити економічну, соціальну та політичну безпеку, а також безпеку людей від техногенних, природних та соціально-політичних загроз [1].

Об'єктами національної безпеки є: людина і громадянин – їх конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурно-історичні, інтелектуально-матеріальні, інформаційні цінності та навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність. Суб'єктами забезпечення національної безпеки є Рада національної безпеки і оборони України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Події, які охопили Україну та світ у 2020 році, а саме: пандемія, спричинена поширенням вірусу COVID-19 з усіма супутніми наслідками, та повномасштабне вторгнення Росії на територію України з 24 лютого 2022 року, ще раз довели і вказали, що проблема національної безпеки є значно ширшою, а основою економічної та соціальної безпеки є безпека людини, її життя та здоров'я, на яку в свою чергу впливає рівень розвитку та ефективність державного управління національною системою охорони здоров'я.

З конституційного визначення України як соціальної держави, політика якої спрямована на створення умов для забезпечення гідного рівня життя людей, та з положень статті 49 Конституції України, впливає що обов'язком держави є забезпечення громадянам права на охорону здоров'я [2]. Законодавство України в галузі охорони здоров'я ґрунтується на Конституції України. Одним із найважливіших завдань

сучасної держави є охорона здоров'я населення. Цьому питанню необхідно зайняти пріоритетне місце в державному управлінні та державній політиці шляхом затвердження концепції постійного вдосконалення національної системи охорони здоров'я та комплексної стратегії розвитку з визначенням основних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, спрямованих на досягнення мети державної політики в галузі охорони здоров'я та її завдання, закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, встановлення нормативів і обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідного кредитно-фінансового, податкового, митного та іншого регулювання [3].

Основні поняття побудови системи охорони здоров'я визначені ст. 4 Закону України «Основи законодавства України в галузі охорони здоров'я». Закріплений у Законі тип системи охорони здоров'я базується на засадах англійської моделі, яка поступово впроваджується як у законотворчість, так і в медичну практику, і проявляється у формах сімейної та приватної медицини, страхування, – джерела фінансування та високі соціальні стандарти.

Розв'язана РФ повномасштабна війна завдала значної шкоди системі охорони здоров'я України. Йдеться про зруйнованість медичної інфраструктури, нездатність дотримуватись стандартів профілактики та лікування, нестачу медичного персоналу в окремих регіонах, розрив матеріально-технічного зв'язку, що унеможливило забезпечення населення медичними засобами своєчасно та в повному обсязі. У зв'язку з тим, що попит на медичні послуги в різних регіонах суттєво змінився у зв'язку з переміщенням значної частини громадян всередині країни та за кордоном, поглибилися диспропорції в ресурсному забезпеченні галузі охорони здоров'я. Так, за даними ООН, за рік повномасштабного вторгнення було підтверджено 473 атаки на заклади охорони здоров'я, в результаті яких загинули щонайменше 98 осіб і 134 були поранені. Пошкоджено понад 927 медичних закладів, понад 400 знаходяться на тимчасово окупованих російськими військами територіях, зруйновано 123 медичні заклади. Водночас на кінець 2021 року в Україні було близько 3 тисячі медичних закладів. Станом на початок 2023 року відновлено 85 закладів охорони здоров'я, ще 209 перебувають на реконструкції. Пріоритетом МОЗ є відновлення послуг для населення, зокрема для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та робочих місць для медпрацівників. З метою зміцнення потенціалу закладів охорони здоров'я продовжується будівництво мережі мобільних амбулаторій, хоча великий попит на них залишається у Вінницькій та Хмельницькій областях, які є

одними з лідерів за кількістю ВПО. Зараз майже третина (30%) внутрішньо переміщених осіб мають проблеми з доступом до медичного обслуговування.

На реалізацію стратегічних і тактичних дій у рамках реформування системи охорони здоров'я України впливає багато факторів. Забезпечення населення лікувально-профілактичною допомогою в достатній кількості і якісно залежить від матеріально-технічної забезпеченості закладів охорони здоров'я, професіоналізму і кваліфікації лікарів, психологічної готовності населення до надання їм допомоги. Проте, однією з обов'язкових умов належної якості медичної допомоги є фінансове забезпечення, яке є одним із головних чинників, що впливають на розвиток охорони здоров'я та соціально-економічні результати галузі [4].

Система охорони здоров'я в Україні повністю розбалансована, а запроваджена медична реформа через відсутність цілеспрямованості, систематичності та злагодженості змін вносить ще більший хаос і, на жаль, загострює такі основні проблеми: колапс правового регулювання у сфері охорони здоров'я; нерозуміння того, що ми маємо, що відбувається сьогодні і що принесе реформа завтра, і як наслідок – не сприйняття медичної реформи населенням та медичними працівниками; висока вартість медичних послуг і неможливість оплати послуг; низька якість медичних послуг; швидка втрата кадрового потенціалу галузі у кількісному вимірі та недосконалість інструментів, підвищення кваліфікації тощо; проблема доступу до медичної допомоги, особливо в сільській місцевості; брак фінансових ресурсів для розвитку медицини та всієї сфери охорони здоров'я.

Реалії сьогодення свідчать про необхідність суттєвого оновлення поглядів на державне регулювання у сфері охорони здоров'я. Поряд із збереженням ставлення до медичної діяльності як до однієї із соціальних функцій держави останнім часом виникли та зміцнилися тенденції щодо охорони здоров'я громадян як фактора забезпечення національної безпеки України. Є багато передумов, які вказують на необхідність зміни пріоритетів щодо основних напрямків державного регулювання у сфері охорони здоров'я.

Література:

1. Закон України «Про національну безпеку України» , (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Конституція України. (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Набхан О. В., Моїсеєнко Р. О. Державне управління сферою охорони здоров'я як складова соціальної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 110–116. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2021.5.110>.

4. Бурцева О. Є. Трансформація системи охорони здоров'я як складової національної безпеки України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 123–127. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).123-127](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).123-127).